

**ЮРІЙ ЛАВРІНЕНКО – СПІВРЕДАКТОР
“УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ ГАЗЕТИ”**

Стаття присвячена діяльності Ю. Лавріненка в “Українській літературній газеті” (1955–1958).
Ключові слова: “Українська літературна газета”, редакторські принципи, концепція видання.

Svitlana Lushchiiy. Yuriy Lavrinenko as a co-editor of “Ukrayinska Literaturna Gazeta” (“Ukrainian Literary Newspaper”)

The paper deals with Yuriy Lavrinenko's activity in the editorial office of “Ukrayinska Literaturna Gazeta” (“Ukrainian Literary Newspaper”) in 1955–1958.

Key words: “Ukrayinska Literaturna Gazeta”, editorial principles, concept of publication.

Аналізуючи основні етапи творчої праці Юрія Лавріненка, П. Одарченко слушно наголошував на його наукових здобутках 1950-х років, адже, попри переїзд до США та нелегку адаптацію в новій країні, дослідник продовжував літературну та громадську роботу: “П’ятдесяті роки – це був час його невтомної продуктивної діяльності. За цей період в пресі опубліковано близько 80-ти його статей на різні теми та дві праці окремими виданнями” [5, 23].

Ю. Лавріненко постійно друкувався на сторінках “Українських вістей”. Його рецензії на культурно-мистецькі, літературні та історичні теми публікують такі відомі періодичні видання, як журнали “Books Abroad”, “Нові дні”, газети “Наш вік”, “Свобода”, “Сучасна Україна”. Продовжуючи співпрацю з І. Кошелівцем, редактором літературної сторінки газети “Сучасна Україна”, Ю. Лавріненко подав до згаданого видання 9 статей: “Епігони Зубатова” (1952. – 20 квіт. – Ч. 8-9. – С. 9), “Оксана Лятуринська” (1953. – 4 жовт. – Ч. 20. – С. 9-10), “Три покоління української підсоветської молоді (Доповідь на 3-му з’їзді ОДУМ-у, Нью-Йорк, 5 вересня 1953)” (1953. – 18 жовт.; 1, 15 лист. – Ч. 21-23; С. 7-8, 7-8, 10-11), “Post scriptum” (1953. – 28 лист. – Ч. 24. – С. 4-5), “Мистецька виставка Якова Гніздовського” (1954. – 23 трав. – Ч. 10. – С. 7), “Три ювілеї” (1954. – 21 лист. – Ч. 23. – С. 9), “Борг змушеним мовчати” (1955. – 7 січ. – Ч. 1. – С. 7), “Виставка дев’ятох” (1955. – 6 лют. – Ч. 3. – С. 7), “Повернення великого режисера” (1955. – 6 берез. – Ч. 5. – С. 7, 9).

У листі до І. Кошелівця від 2 листопада 1954 р. Ю. Лавріненко радив змінити формат літературної сторінки двотижневика “Сучасна Україна”: “Твою літ[ературно]-мист[ецьку] сторінку треба зукраїнізувати на 30%. Наявний європейський матеріал у ній добрий. У щоб то не стало, треба давати більше еміграційного літературно-мистецького життя. Воно в цілому хоч і має дуже поганий вигляд, але окремі його прояви є знамениті, і нічого тут махати на них рукою, а треба їх знаходити і показувати людям. Хіба треба чекати поки Лободовський чи німець який то зробить” [24, 103]. Ніби у відповідь на зауваження Ю. Лавріненка І. Кошелівець у листі від 5 травня 1955 р. повідомляє про появу нового видання – “УЛГ” – і запрошує літературознавця стати співредактором: “...Це мусить бути добре видання, сам я його не потягну, а іншого напарника, крім тебе, не бачу. А може тут ще відіграє роль й сентимент дружби, що спонукає мене шукати саме тебе, а не когось іншого. Коротко кажучи, без тебе я редакції газети не прийму, а піду шукати собі десь іншої праці” [24, 103].

Мета “Української літературної газети”, котра мала згодом з’явитися, – всебічно інформувати українського читача, який цікавився літературою, фаховими статтями на культурну й історичну тематику, висвітлювати новини літературно-мистецького життя української еміграції. Попри величезну

завантаженість (ідеться насамперед про роботу в науково-дослідній і видавничій установі “Пролог” та написання “Нарисів з історії українського соціалізму на тлі соціально-економічних особливостей України. 1870–1917”), після довгих вагань Ю. Лавріненко погодився на пропозицію І. Кошелівця: “Літгазета нам потрібна до зарізу. Мусимо її створити, щоб відновити критерії і ієрархію культурних вартостей. Це така важлива справа, що варта якнайбільшої терплячості в її підготовці” [24, 104].

Отже, у середині 1955 р. І. Кошелівець перетворив літературну сторінку “Сучасної України” на самостійну “Українську літературну газету” – місячник літератури, мистецтва, критики, наукового і громадського життя, яку вони редагували разом із Ю. Лавріненком. У передмові до першого числа цього видання зазначалося: “Ми не хочемо, щоб наша літературна газета стала тільки ще одним груповим органом чи прибудовою до якоїсь партії, і тому насамперед ясно декляруємо наше політичне кредо: газета не буде втручатися в жодні міжпартійні і міжгрупові суперечки... Ми будемо намагатися робити свій скромний вклад у загальноукраїнську справу в ділянці літератури й мистецтва, що є так само потрібне й конечне у житті кожної нації, як і всі інші ділянки. Ми хочемо орієнтуватися на все громадянство і на цій засаді сподіваємося згуртувати можливо ширше коло наших співробітників, керуючись не їх партійною приналежністю, а виключно критеріями якості” [6, 1]. Згадуючи про початок роботи над виданням, І. Кошелівець у статті “У дорозі дружби і співробітництва” писав: “Новий період нашого співробітництва, хоч і на віддалі, почався у липні 1955 року, коли я переходив від літературної сторінки в “Сучасній Україні” до видання окремої “Української літературної газети”, і природно впало мені на думку запросити на співредактора саме Юрія Лавріненка. Він погодився, і ми більш-менш у добрій згоді співробітничали яких п’ять років. Він писав до газети досить багато сам. Але не менш важливе було, що він укладав газету, і те, що жив у Нью-Йорку серед великого скупчення українців і притягав до співробітництва в газеті кваліфікованих співробітників” [1, 30].

У цьому виданні Ю. Лавріненко опублікував чимало своїх статей на літературознавчу, історичну, культурологічну тематику: “Трагізм хліборобської комедії (Прем’єра “Мартина Борулі” Івана Тобілевича в УТА, Нью-Йорк, 15 травня 1955)” [6, 7], “З діяльності “Слова” [7, 8], “Кость Степанович Буревій” [8, 1, 3], “Новий міжнародний виступ української науки...” [8, 8], “Новий журнал “На слідах” [9, 7], “Духова русифікація і провінціалізм” [10, 1, 3], “Від “абсолютного зла” до “абсолютного добра” і назад (Новий зигзаг політики Москви супроти історіографії України)” [10, 8], “Бандура по обидва боки полюса” [11, 1, 7], “Новий погляд на О. О. Потебню” [11, 6], “Несвятковані ювілеї” [12, 1-2], “Блискавка у вовкулацьку ніч” [13, 1-2], “Київ 1941–43 в дзеркалі однієї душі” [13, 3], “Маніфестація кривди і правда про неї (Пам’ятник літературного ґеноциду)” [14, 1-2], “Олександр Неприцький-Грановський” [15, 3], “Франко з перспективи нашого провалля” [8, 1], “Повстання проти змори” [17, 1, 8], “60-ліття Євгена Маланюка” [18, 1], “Новий твір Теодосія Осьмачки” [19, 3], “3 життя і праці О. Бурггардта – Ю. Клена” [20, 1, 3], “Літературна молодь нашого часу” [21, 1-2], “В. Стефаник і О. Вишня у виконанні Й. Гірняка...” [22, 10], “Україніка в збірниках Канадської Асоціації Славістів” [23, 10] та ін.

На сторінках “Української літературної газети” друкувалися художні твори та статті першої хвилі української еміграції, зокрема Андрія Жука, Євгена Гловінського, Бориса Крупницького, другої хвилі еміграції – Йосипа Гірняка, Володимира Кубійовича, Михайла Ореста, Дмитра Чижевського, Івана Багряного, Євгена Маланюка, Василя Барки та ін., а також літературної молоді, як-от:

Ю. Тарнавського, Е. Андієвської, Б. Бойчука, Б. Рубчака, Ж. Васильківської, Патриції Килини та ін., переклади творів західноєвропейської літератури й філософії. Ю. Лавріненко активно листувався з письменниками та літературознавцями, залучаючи до співпраці все нових і нових авторів. Він був

і співредактором видання, і його бухгалтером, й активним дописувачем.

Серед авторів, запрошених Лавріненком, також були: О. Архипенко, Я. Гніздовський, І. Качуровський, І. Керницький, І. Коровицький, Л. Лиман, П. Одарченко, Г. Подоляк, Ю. Шерех та ін. У листах до В. Барки, Ж. Васильківської, В. Карпової, І. Коровицького, В. Міяковського, М. Ореста, М. Ситника, Я. Славутича він просить написати літературні чи історичні й історіософські статті, критичні огляди сучасного українського та європейського літературного процесу, зробити переклади творів зарубіжних письменників, надсилати власні твори. Матеріали, подані до друку, вирізнялися фаховістю, аналітичністю, оригінальністю, глибиною.

Багато часу відбирало в літературознавця листування із численними авторами. І. Кошелівець постійно наголошував на тому, що саме стараннями Ю. Лавріненка газета постійно поповнювалася новими матеріалами. Це засвідчує листування Ю. Лавріненка з М. Орестом: "Чому Ви не хочете нічого написати до УЛГ з ділянки літературної критики? Або якийсь фрагмент мемуарний? Або щось про сучасну французьку чи німецьку поезію? Я дуже Вас прошу допомогти нам підняти трохи вище рівень УЛГ. Зокрема аж проситься інформативна стаття про сучасну німецьку поезію, яку Ви напевне знаєте. Напр[иклад], тема: "Німецька поезія після Рільке". Яку хочете тему – таку й беріть. Бракує нам дуже рецензій на поточні видання (в тому числі й на Ваші книжки). Напишіть мені, хто міг би написати стислий огляд Вашої виданої продукції – переклади поезії французької і німецької. Я б сам звернувся до тієї людини з проханням. Може, Коровицький? Думаю, що Ви могли б багато допомогти УЛГ, а гонорар ми платимо конче, хоч і не великий, правда" [2, 1]. "Шкода, що Ви так скупко співпрацюєте в УЛГ. Там нікому писати. А тим часом Іван Максимович усе якийсь гонорар, хоч і невеличкий, виписав би, а читач на тому дістав би головний виграш.

Дуже цікава Ваша пропозиція "розгорнути в УЛГ масивну критику всієї ділянки української культури під більшовиками". Чи могли б Ви дати таку критику поезії в УРСР? Якраз у жовтні з'їзд поетів в Києві, а туди УЛГ все-таки доходить. Дуже радий буду почути Ваші міркування на цю тему.

"Рівноваги" Райсу не міг вислати, бо в мене буквально нема часу висунути голову на вулицю, а тим більше зробити поїздку для розшуків книжки. Чи Ви можете повірити в таку міру диявольську перевантаження людини працею?

Чи не могли б Ви стати ближче до редакції УЛГ? Я не маю часу надалі приділяти навіть стільки енергії УЛГ, як приділяв досі. Особливо грабувало мені час листування (Ви, мабуть, знаєте, що Ів[ан] Макс[имович] органічно нелістувальна людина). УЛГ не орган модерністів, а всіх літ[ературних] течій. А як це Державин зважився застосувати тоталітарницький принцип виключення з літератури "неугодних" (його антологія)?" [3, 2].

У листі до Уласа Самчука від 12 лютого 1957 р. Ю. Лавріненко скаржився на те, що редагування газети забирає не лише багато часу, а й фізичних зусиль: “Так трудно робляться в нас усі справи, що я не знаю, чи видержу далі, як до червня, свою працю над УЛГ, що її виконую у вільні від 10-годинного зарібкового дня хвилини. У нас майже нема письменників, що жили б із свого робочого письменницького дня, але зате письменники здебільша послідовно резервують весь вільний час свій на свою письменницьку працю. Про критиків і цього не можна сказати. Домашній вільний післяробочий час не існує для критики в тих людей, що могли б писати критичні статті. Коровицький – студював на бібліотечному факультеті, щоб здобути собі інтелігентну професію. Ізарський – перекваліфікову[ва]вся на кресля[ра], а крім того – він пише якусь свою прозову більшу річ. Я у вільні вечірні хвилини займаюся УЛГ, і дуже рідко трапляється мені вирвати час на політичну історію України 1870–1917 років, якої написав з великим надривом (безсонні ночі) 700 ст[орінок]. Ніколи читати книг. І кого не візьміть – нема критиків, ані навіть кандидатів на критиків” [4, 14].

У листі до І. Лисяка-Рудницького 31 жовтня 1957 р. йдеться про те ж саме: “...Я не раз думаю про себе: або покинь УЛГ, всякі збірники, “Слово” і будеш акуратний перед людьми, або ж не кидай і тоді не впорашся і не раз зостанешся в боргу перед людьми (насамперед у листуванні, яке в мене величезне і страшно руйнує мене). Так-от, я все збираюся рішити ту дилему в користь того, щоб зосередитись виключно на своїй особистій літературній і науковій роботі, а все інше відкинути. А тим часом мої борги людям ростуть... Вашу милу пропозицію дати в УЛГ статтю про інтелектуальне походження модерної України, звичайно, можна лише привітати. Я думаю, вона виглядатиме не як звичайний передрук циклостилевого видання НТШ в Сарселі. Бо ж люди такого гону думки, як Ви, не можуть утерпіти, щоб не піти далі вже зробленого” [24, 107].

Окреслюючи роль “Української літературної газети” в літературно-мистецькому житті української діаспори 1950-х років та в літературознавчому доробку Ю. Лавріненка, дослідниця Т. Шестопалова слушно зазначає: “Українська літературна газета” становить собою ще один із форматів втілення теоретичного й прикладного літературного знання Ю. Лавріненка. Вона належить до тих феноменів модерної української дійсності, що дозволяють реконструювати уявлення про зовнішній та внутрішній простір національної культури в її теоретико-методологічній та історико-літературній призмах” [24, 102]. Видання “ґрунтувалося на ідеях європоцентризму, державної суверенності, лібералізму, свободи думки. Така орієнтація демонструвала свідоме бажання ентузіастів газети бачити своє видання вписаним у дискурс модерного світу... Не менш явним був антиколоніальний аспект “УЛГ”, покликаний нагальною необхідністю запроваджувати тривалі акції компенсаторного характеру супроти регіоналізації українського мистецтва, фрустрації національних пріоритетів, що мали місце в офіційному радянському дискурсі. І Кошелівець вважав цей чинник найбільш важливим у справі літературної газети” [24, 108-109].

Поява “УЛГ” деякою мірою підтвердила концепцію Ю. Лавріненка про періоди відродження національної літератури. У 1957 р. І. Кошелівець та Ю. Лавріненко видали єдиний “Збірник “УЛГ”, куди ввійшла поезія, проза, дослідження з історії, теології. Видання стало своєрідним продовженням “Літературно-наукового збірника” (1952), який побачив світ з ініціативи Лавріненка. Літературознавець був стурбований тим, що такі видання виходять надзвичайно рідко, а це не сприяє виробленню цілісного літературно-мистецького процесу на еміграції.

1958 року Ю. Лавріненко залишив роботу в “УЛГ”. Багато часу та зусиль він віддавав “Прологу” й літературній організації “Слово”. У листі до видавництва “Сучасна Україна” від 17 вересня 1958 р. він так аргументував свою відмову від редакторства: “...1) Три роки я віддавав УЛГ свої вечори і вихідні дні. Тепер лікар сказав, що моє здоров’я не дозволяє використовувати відпочинковий час для праці. 2) УЛГ не може забезпечити росту свого рівня при теперішніх її матеріальних і інших умовах. \$150 – на оплату редактора і гонорару УЛГ на місяць – це сума абсолютно невідповідна. Тому єдиний платний редактор Кошелівець мусить тратити час на підробітки на стороні. 3) Нарешті три роки упертої праці двох редакторів показали, що УЛГ не вдалося поставити як окремий суверенний орган літературного життя на еміграції. Суспільство таки вважає УЛГ звичайною секцією газети “Сучасна Україна”. Зрештою адміністрація потвердила це недавно, зазначивши в заголовку “С[учасної] У[країни]”, що УЛГ є додаток. Через усі ці обставини дуже трудно залучити самостійних авторів.

Моє рішення є остаточне, незалежно від нових обіцянок чи надій на поліпшення стану УЛГ... Прошу зняти мій підпис уже з жовтневого числа УЛГ” [24, 112].

Із січня 1961 р. на базі “Української літературної газети” й “Сучасної України” було засновано літературно-мистецький і громадсько-політичний журнал “Сучасність”, який багато років редагував І. Кошелівець. Протягом 1960 – поч.1980-х рр. Ю. Лавріненко був постійним автором цього авторитетного видання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кошелівець І. У дорозі дружби і співробітництва // *Сучасність*. – 1988. – Ч. 9. – С. 30.
2. Лист Ю. Лавріненка до М. Ореста від 28 лютого 1957 р. // Відділ рукописів Інституту літератури ім.Т. Г. Шевченка НАН України (далі ІЛ). – Ф. 216. – Од. зб. 458. – 2 арк.
3. Лист Ю. Лавріненка до М. Ореста від 7.08. 1958 р. // ІЛ. – Ф. 216. – Од. зб. 458. – 2 арк.
4. Лист Ю. Лавріненка до У. Самчука від 12 лютого 1957 р. // ІЛ. – Ф. 195. – Од. зб. 1212. – 19 арк.
5. Одарченко П. Пам’яті Юрія Лавріненка // *Сучасність*. – 1988. – Ч. 9. – С. 23.
6. *Українська літературна газета* (далі УЛГ). – 1955. – Липень. – Ч. 1. – С. 7.
7. УЛГ. – 1955. – Серпень. – Ч. 2. – С. 8.
8. УЛГ. – 1955. – Вересень. – Ч. 3. – С. 1, 3.
9. УЛГ. – 1955. – Жовтень. – Ч. 4. – С. 7.
10. УЛГ. – 1955. – Листопад. – Ч. 5. – С. 1, 3.
11. УЛГ. – 1955. – Грудень. – Ч. 6. – С. 1, 7.
12. УЛГ. – 1956. – Січень. – Ч. 1. – С. 1-2.
13. УЛГ. – 1956. – Квітень. – Ч. 4. – С. 1-2.
14. УЛГ. – 1956. – Травень. – Ч. 5. – С. 1-2.
15. УЛГ. – 1956. – Липень. – Ч. 7. – С. 3.
16. УЛГ. – 1956. – Серпень. – Ч. 8. – С. 1.
17. УЛГ. – 1956. – Вересень. – Ч. 9. – С. 1, 8.
18. УЛГ. – 1957. – Лютий. – Ч. 2. – С. 1.
19. УЛГ. – 1957. – Квітень. – Ч. 4. – С. 3.
20. УЛГ. – 1957. – Грудень. – Ч. 12. – С. 1, 3.
21. УЛГ. – 1958. – Травень. – Ч. 5. – С. 1-2.
22. УЛГ. – 1958. – Вересень. – Ч. 9. – С. 10.
23. УЛГ. – 1959. – Липень. – Ч. 7. – С. 10.
24. Шестопалова Т. На шляхах синтезу думки (Теоретичні засновки спадщини Юрія Лавріненка). – Луганськ: ДЗ “АНУ імені Тараса Шевченка”, 2010. – С. 102.

Отримано 15 січня 2013 р.

м. Київ